

Næringsutvikling i distrikts- kommuner i 2030

KNUT VAREIDE

TF-notat nr. 19/2019

Forord

Dette notatet er bestilt av Distriktssenteret, som et innspill til et arbeidsverksted om kommunenes framtidige næringsutviklerrolle.

Bø, 10. mars

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

1. Innledning	4
2. Befolkningsvekst i Norge og utsikter framover.....	5
3. Sentralisering	7
3.1 Strukturelle drivere for sentralisering.....	7
3.2 Arbeidsplassvekst i næringslivet	8
3.3 Drivkrefter for vekst i næringslivet	9
3.4 Arbeidsplassutvikling i offentlig sektor	10
3.5 Statlige arbeidsplasser	11
4. Scenarier for utvikling	12
4.1 Distriktskommuner med vekst tross alle odds	13
5. Næringsutviklerrollen 2030	14

1. Innledning

Telemarksforskning er en av flere som ble invitert til å delta på arbeidsverksted om kommunens framtidige næringsutviklerrolle.

Vi er bedt om å si noe om:

Viktige samfunnsdrivarar/-endringar som vi veit eller trur vil påverke distriktkommunar sitt handlingsrom for lokal og regional næringsutvikling fram mot 2030

i tillegg er vi utfordret av Distriktssenteret til å si noe om:

Vi ønsker spesielt å utfordre Telemarkforskning på koblinger mellom programteori for attraktivitet og bred verdiskaping. Ser dere potensielle sammenhenger eller eventuelt dilemma i møtet mellom disse tilnærmingene? Hva kan de ulike tilnærmingene til verdiskaping bety for hvordan kommunen rigger seg i rolla som forvalter, tjenesteprodusent og entreprenør i sitt arbeid med næringsutvikling, fram mot 2030?

Vi vil fokusere på to endringer:

- Lavere befolkningsvekst i Norge som følge av lavere innvandring og fruktbarhet
- Sentraliseringskreftene – økt sentralisering av offentlige arbeidsplasser

Derneft vil vi diskutere hva dette vil få å si for næringsutviklerrollen i distriktkommuner. Til slutt vil vi komme inn på utfordringen fra Distriktssenteret – om sammenhenger og eventuelle dilemmaer mellom satsing på attraktivitet og bred verdiskaping.

2. Befolkningsvekst i Norge og utsikter framover

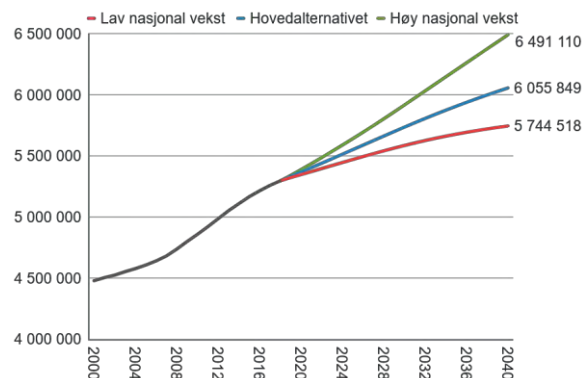
SSB kom med nye framskrivinger av folketallet i juni 2017. Disse framskrivingene viste at veksten i folketallet i Norge blir lavere enn tidligere.

Hovedalternativet til SSB har en lavere veksttakt enn tidligere. Alternativet med lav vekst har betydelig lavere vekst. Den lavere veksten kommer av at det er forventet lavere innvandring og lavere fruktbarhet i Norge enn hva som var tilfelle i perioden fra 2000 til 2017.

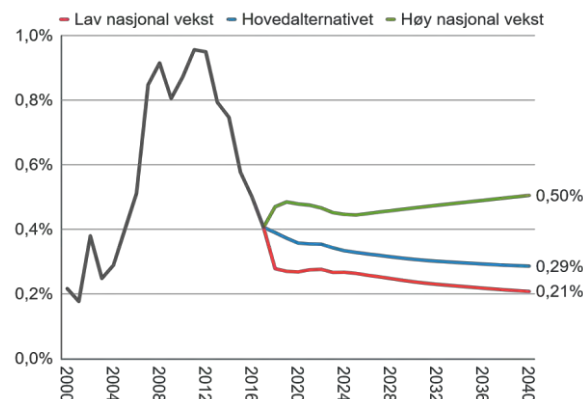
Nettoinnvandringen til Norge har falt mye, fra nesten en prosent av folketallet per år til 0,4 prosent i 2017. Hovedalternativet har en fortsatt nedgang. Lavalternativet har litt større nedgang, mens alternativet for høy vekst har en økt innvandring fra nivået i 2017, men på lavere nivå enn i perioden 2007-2014.

Fruktbarheten til norske kvinner har stupt siden høydepunktet i 2009, da en norsk gjennomsnittskvinne fikk 1,98 barn i løpet av livet. I 2017 var fruktbarhetstallet 1,62. I 2018 sank fruktbarhetstallet til 1,56, den laveste fruktbarheten som er målt i Norge.

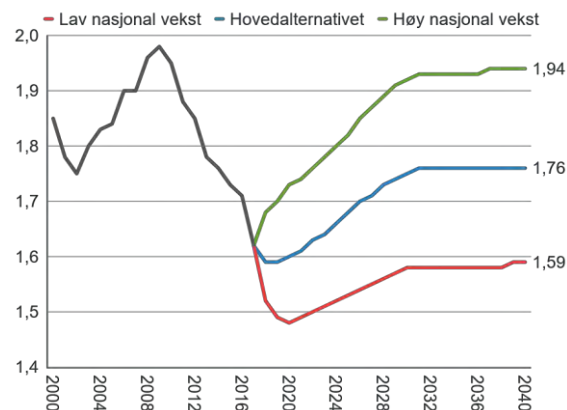
I hovedalternativet til SSB vil fruktbarhetstallet synke i 2018, for deretter øke igjen. Lav-alternativet har en nedgang til 2020 før fruktbarhetstallet igjen øker, men da bare til 1,59. I høyvekstalternativet øker fruktbarhetstallet ganske bratt fra og med 2018.

Figur 1: Faktisk folketall fram til 2018 og beregnet folketall fra SSB i tre alternativer. SSBs framskrivinger.

Figur 2: Nettoinnvandring til Norge i prosent av folketall. SSBs framskrivinger.

Figur 3: Fruktbarhetstall for norske kvinner. SSBs framskrivinger.

Vi kan se hvordan befolkningsveksten har vært og hvordan framskrivningen ser ut i et lengre tidsperspektiv.

I hovedalternativet vil befolkningsveksten i Norge fortsette i dette hundreåret, men med lavere veksttakt.

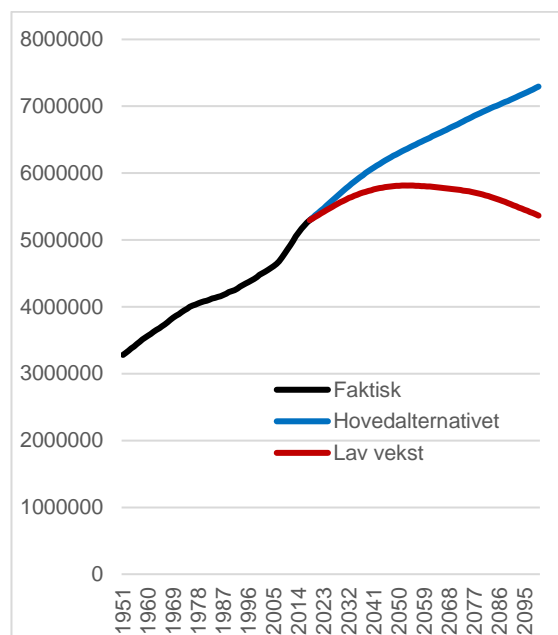
I alternativet med lav vekst vil folketallet øke til 2054, for deretter begynne å synke.

Den nederste figuren viser den årlige veksten i folketallet. Norge hadde høy vekst på 50-tallet som følge av høy fruktbarhet. Det ble en svært høy veksttakt mellom 2007 og 2014 som følge av høy nettoinnvandring til Norge, samtidig som at fruktbarheten ble forholdsvis høy i denne perioden. Etter fall i både nettoinnvandring og fruktbarhet ble veksten i folketallet i Norge på 0,62 prosent i 2018. I 2012 var veksten 1,33 prosent. Befolkningsveksten i Norge har altså blitt mer enn halvert på disse seks årene.

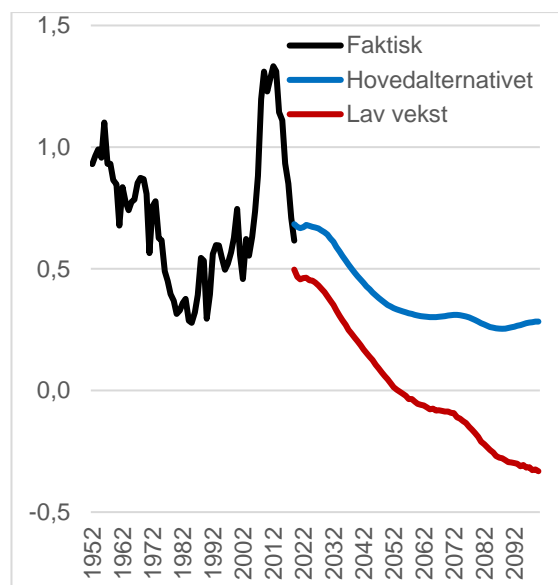
Det er også verd å merke seg at både innvandringen til Norge og fruktbarheten ble lavere enn hovedalternativet til SSB i 2018. Vi kan derfor foreløpig se bort fra SSBs alternativ med høy nasjonal vekst. Hvis befolkningsveksten i Norge fortsetter å synke i 2019, vil utviklingen komme til å ligge nærmere alternativet med lav nasjonal vekst enn hovedalternativet.

Dette betyr at befolkningsveksten i Norge antakelig vil være rundt en halv prosent de første årene og deretter synke.

Vi står altså overfor en situasjon med betydelig lavere befolkningsvekst i Norge enn hva vi har vært vant til de siste 15 årene og mulig befolkningsnedgang i Norge om noen tiår.

Figur 4: Folketall i Norge. SSBs framskrivinger.

Figur 5: Årlig vekst i folketallet i Norge. SSBs framskrivinger.

3. Sentralisering

Vi skal se på endringer i mønstre og drivere for sentralisering. Vi grupperer kommunene i fire sentralitetsklasser etter SSBs nye sentralitetsindeks, slik at det blir omtrent like mange kommuner i hver gruppe.

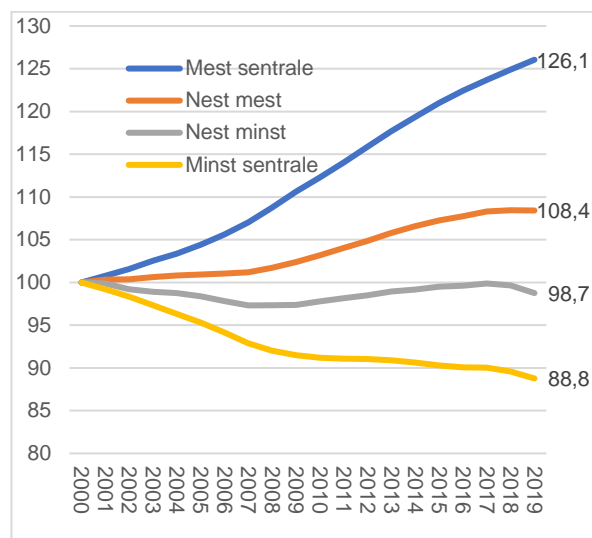
Det har blitt svakere vekst i alle sentralitetsklasser. For de mest sentrale kommunene betyr dette noe lavere vekst. For de nest mest sentrale kommunene har folketallet stagnert.

For den minst sentrale halvparten av kommunene synker folketallet.

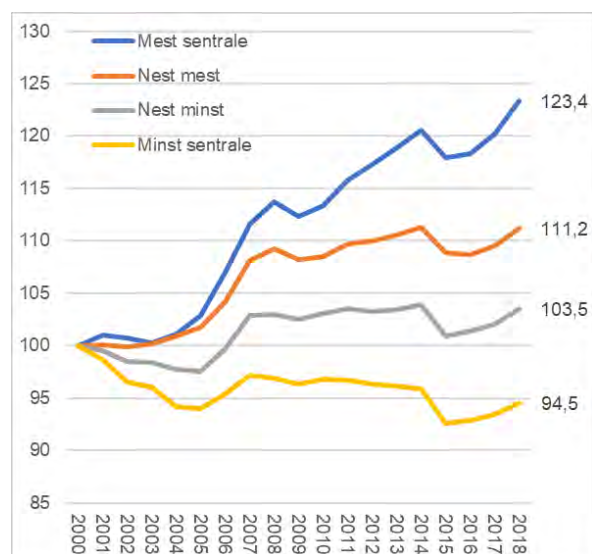
Sentraliseringen av bosettingen fortsetter i samme takt som tidligere. Siden 2000 har folketallet i de mest sentrale kommunene økt med 26,1 prosent, mens folketallet i de minst sentrale kommunene har sunket med 11,2 prosent. Forskjellene i befolkningsveksten mellom de mest sentrale og minst sentrale områdene var størst mellom 2005 og 2008 og minst i 2016. I 2017 og 2018 har forskjellene blitt sterkere igjen, slik at sentraliseringen av bosettingen i 2018 er på det sterkeste nivået siden 2008.

3.1 Strukturelle drivere for sentralisering

Arbeidsplassutviklingen er en av de viktigste driverne for flytting mellom steder. Arbeidsplassveksten i sentrale strøk har vært langt sterkere enn i distriktene. De mest sentrale kommunene hadde en arbeidsplassvekst på 23,4 prosent fra 2000, mens de minst sentrale kommunene hadde en nedgang på 5,5 prosent. Sentraliseringen av befolkningen har altså vært litt sterkere enn sentraliseringen av arbeidsplassene. Sentraliseringen blir også drevet fram av folks (spesielt unges) bostedspreferanser. Med lik arbeidsplassvekst ville det med stor sannsynlighet likevel blitt utflytting fra distriktene til sentra.

Figur 6: Indeksert folketall for fire grupper av kommuner etter sentralitet.

Figur 7: Indeksert utvikling av antall arbeidsplasser etter sentralitet.

3.2 Arbeidsplassvekst i næringslivet

Det har helt klart vært en sentralisering av arbeidsplasser i næringslivet, men i noe mindre grad enn sentraliseringen av antall offentlige arbeidsplasser. De mest sentrale kommunene har hatt en vekst på 19,6 prosent i antall arbeidsplasser i næringslivet siden 2000, mens de minst sentrale kommunene har hatt nedgang på 8,0 prosent.

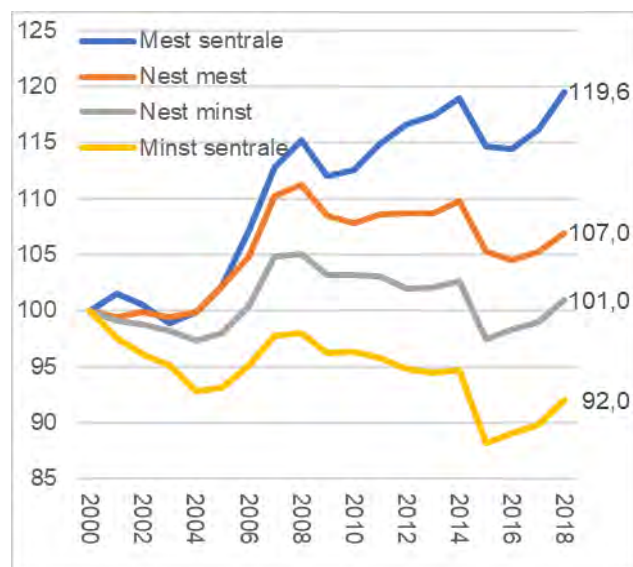
Forskjellene i veksttakt mellom de mest sentrale og de minst sentrale kommunene (figur 9) har variert fra år til år. I tre år har de minst sentrale kommunene hatt bedre vekst enn de mest sentrale. Det var i 2003, 2009 og 2016. Dette var altså i år med henholdsvis dot.com-krisa, finanskrisa og oljekrisa. De tre siste årene under ett har de minst sentrale kommunene hatt omtrent samme arbeidsplassvekst i næringslivet som de mest sentrale. Den økte sentraliseringen av bosettingsmønstret i de tre siste årene skyldes ikke næringsutviklingen og arbeidsplassutviklingen i næringslivet. Mange distriktskommuner har hatt god utvikling i næringslivet de siste tre årene, særlig langs kysten, der det har vært sterk økning i verdiskaping og sysselsetting i fiskeri og havbruk. Dette er bransjer som distriktene har mye av og som har hatt gode vekstvilkår de siste tre årene.

Sentraliseringen av arbeidsplassene i næringslivet skyldes altså to forhold:

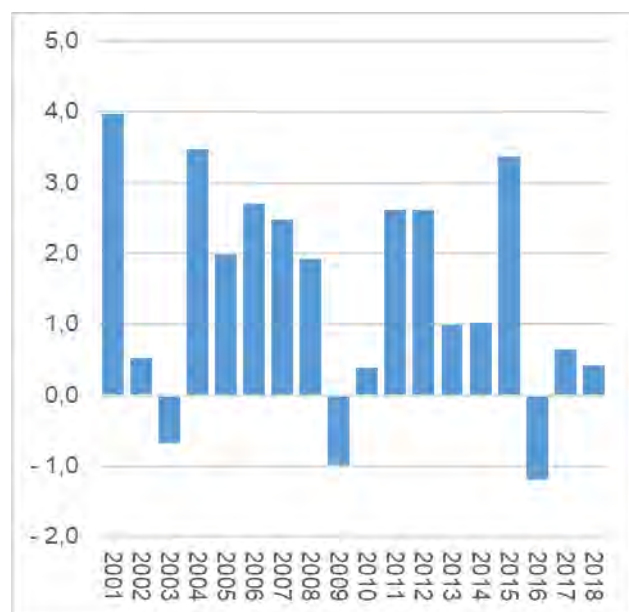
At sentrale strøk har bedre befolkningsvekst som igjen påvirker veksten i (det lokalt baserte) næringslivet positivt.

At sentrale områder, særlig de største byene, har en mer gunstig næringsstruktur (stor andel tjenester og bransjer som vokser mest).

Næringslivet i de minst sentrale kommunene har like sterk vekstkraft som næringslivet i de sentrale strøk når vi korrigerer for disse forskjellene.

Figur 8: Indeksert utvikling arbeidsplasser i næringslivet. Data fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk, bearbejdet av Telemarksforsking.

Figur 9: Differanse i prosentpoeng mellom arbeidsplassveksten i næringslivet i de mest sentrale og de minst sentrale kommunene. Data fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk, bearbejdet av Telemarksforsking.

3.3 Drivkrefter for vekst i næringslivet

Bransjesammensetningen har mye å si for veksten i næringslivet i et område.

De minst sentrale kommunene (106 kommuner) har samlet sett en næringsstruktur som er sterkt spesialisert. Fisk (fiskeri og havbruk) har nesten ni ganger større andel av samlet sysselsetting i de minst sentrale kommunene enn landsgjennomsnittet. Gruvedrift har nesten fem ganger høyere andel. Landbruk og næringsmiddelindustri har også langt høyere andel. De minst sentrale kommunene har også en større andel av sysselsettingen i kommunal virksomhet og i overnatting og anna industri (treindustri m.m.).

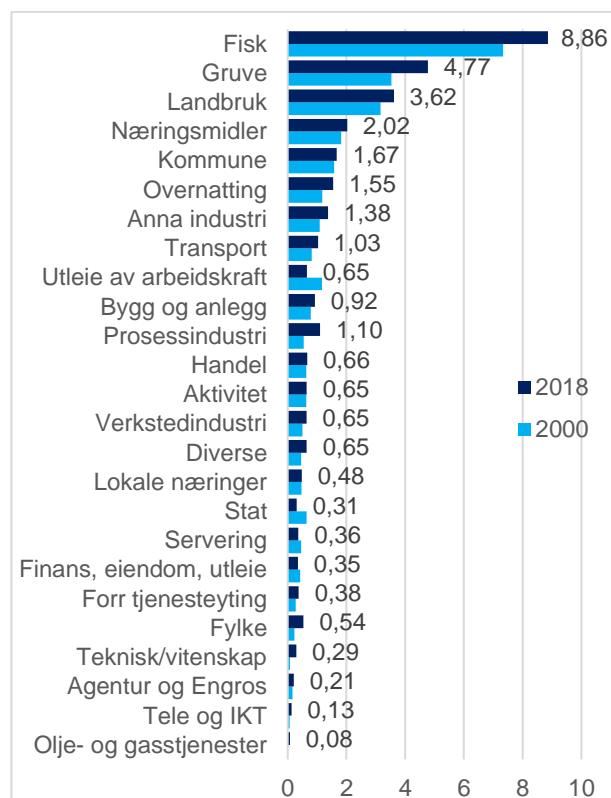
Spesialiseringen i de minst sentrale kommunene har økt ganske mye siden 2000.

Næringsutviklingen i distriktskommunene blir dermed sterkt påvirket av hvordan disse næringene utvikler seg. Vi kan beregne hvordan næringsstrukturen påvirker veksten i næringslivet i de minst sentrale kommunene med en shift/share-analyse. Denne effekten er vist i figur 11 som bransjeeffekt.

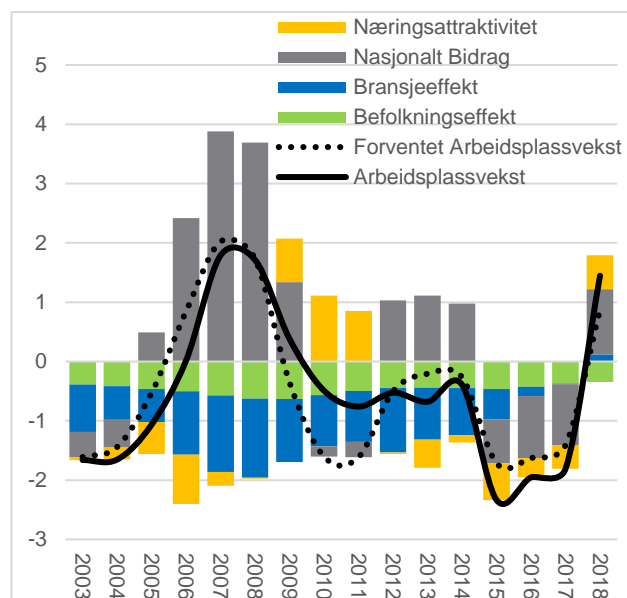
I den siste treårsperioden har næringsstrukturen i de minst sentrale kommunene bidratt positivt til veksten. Det er første gang siden 2000 at distriktskommunene har hatt en positiv bransjeeffekt.

Lav befolkningsvekst i distriktene har bidratt negativt til veksten i næringslivet i alle periodene. Denne befolkningseffekten slår ut i de bransjene som blir direkte påvirket av den lokale etterspørselen: butikkhandel, personlige tjenester, servering og bygg og anlegg.

Disse to drivkreftene forklarer utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet i distriktskommunene siden 2000. Næringsattraktiviteten, som er målt som avvik mellom faktisk og forventet vekst, har vært positiv i noen perioder men negativ i andre, men i sum tilnærmet null. De minst sentrale kommunene har altså en arbeidsplassvekst som forventet ut fra befolkningsutviklingen og bransjestrukturen.

Figur 10: Andel av samlet sysselsetting i minst sentrale kommuner delt på andel av samlet sysselsetting i Norge. Data fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk, bearbejdet av Telemarkforskning.

Figur 11: Drivkrefter for arbeidsplassvekst i de minst sentrale kommunene. Tre års glidende gjennomsnitt. Telemarkforskning egen analyse (attraktivitetsmodellen).

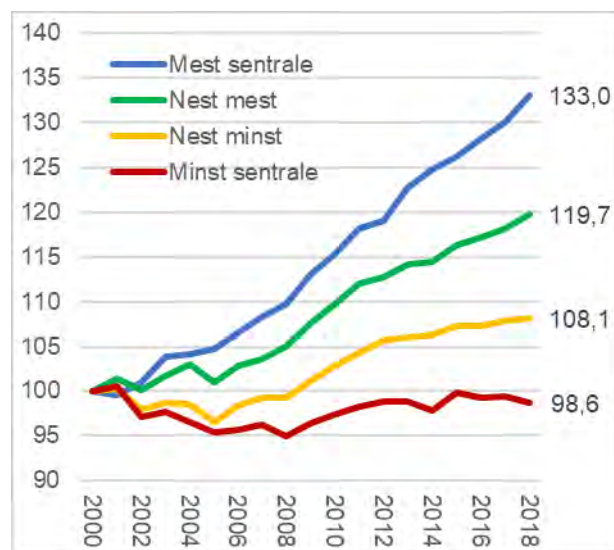
3.4 Arbeidsplassutvikling i offentlig sektor

De mest sentrale kommunene har hatt en vekst på 33 prosent i antall offentlige arbeidsplasser siden 2000. De minst sentrale kommunene har hatt en nedgang på 1,4 prosent. Det har altså vært en sentralisering av antall arbeidsplasser i det offentlige som er sterkere enn den sentraliseringen vi har sett av arbeidsplassene i næringslivet.

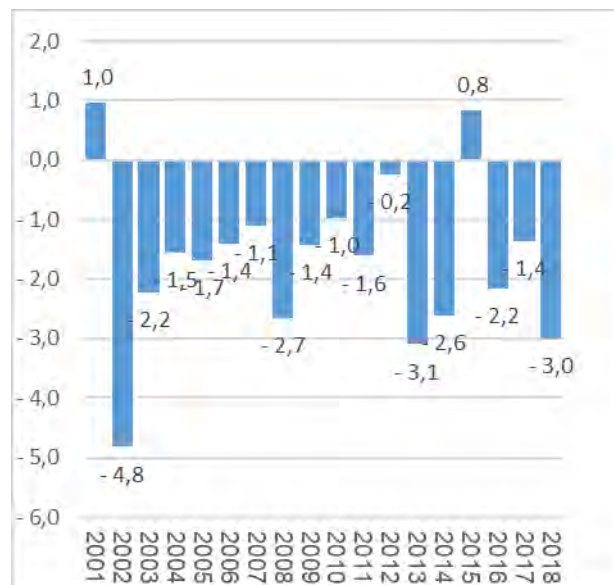
Utviklingen i veksten i det offentlige er også annerledes. Forskjellen mellom veksten i antall offentlige ansatte mellom de minst og de mest sentrale kommunene øker. I 2018 var forskjellen i årlig vekst 3,0 prosentpoeng i favør av de mest sentrale kommunene. Det var også sterk sentralisering av offentlige arbeidsplasser i 2016 og 2017.

I de siste tre årene har det altså vært en sterkere sentralisering av antall offentlige arbeidsplasser enn tidligere, mens det faktisk har vært en viss desentralisering av antall arbeidsplasser i næringslivet.

Det er altså det offentlige som står for sentraliseringen av arbeidsplasser de siste tre årene, i en periode der næringslivet i distriktene har omtrent samme vekst som i sentrale strøk.

Figur 12: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i offentlig sektor. Data fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk, bearbejdet av Telemarksforskning.

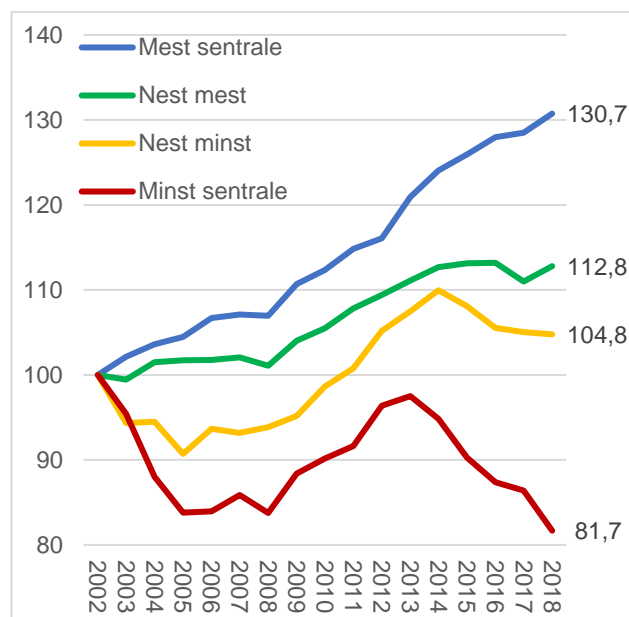
Figur 13: Differanse i prosentpoeng mellom arbeidsplassveksten i offentlig sektor i de mest sentrale og de minst sentrale kommunene. Data fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk, bearbejdet av Telemarksforskning.

3.5 Statlige arbeidsplasser

Ser vi på utviklingen av antall statlige arbeidsplasser i kommuner etter sentralitet, viser det seg at det har vært en sentralisering i statlig sektor som er langt sterkere enn sentraliseringen av arbeidsplasser i de andre sektorene. Antall statlige arbeidsplasser i de mest sentrale kommunene har økt med 30,7 prosent siden 2002. Vi bruker den indekserte utviklingen med utgangspunkt i 2002 på grunn av at sykehusreformen i 2001 medførte en overføring av mange tidligere fylkeskommunale arbeidsplasser til staten i løpet av dette året. I de minst sentrale kommunene har antall statlige arbeidsplasser falt med 18,3 prosent siden 2002. Det er spesielt etter 2013 at sentraliseringen av statlige arbeidsplasser har skutt fart.

Årsakene til den sterke sentraliseringen av statlig virksomhet de siste fem årene er ikke kjent. Mest sannsynlig er den et resultat av de mange reformene og omlegging av statlig virksomhet i flere ulike etater, som for eksempel i skattevesenet, politiet og flere andre. Denne utviklingen er vanskelig å reversere, spesielt der statlige kontor har blitt lagt ned i distriktskommunene.

Vi har altså hatt en utvikling de siste tre årene, der næringslivet i de minst sentrale kommunene har hatt en vekst på linje med de mest sentrale kommunene, som et resultat av at de bransjene som de minst sentrale kommunene har mye av har hatt god vekst. Dette er antakelig ikke en varig situasjon. De ressursbaserte næringene som distriktene har mye av, har på lang sikt hatt lav vekst. Tjenesteytende næringer, som det er mest av i de mest sentrale kommunene, vil antakelig på sikt vokse sterkere. Dermed er den gunstige situasjonen for distriktene fra de tre siste årene mest sannsynlig forbigående. I så fall vil distriktene stå overfor en situasjon med forventet lav vekst i næringslivet samtidig som at offentlig sektor sentraliserer mer enn noen sinne.

Figur 14: Indeksert utvikling av antall statlige arbeidsplasser. Data fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk, bearbejdet av Telemarksforsking. NB: statlig sektor er definert slik at den også omfatter helseforetakene.

En annen faktor som taler for økt sentralisering, er at boligbyggingen i de største byene har vært for lav til å realisere forventet innflytting de siste 10-15 årene. Dermed har boligprisene i de største byene økt mye, og boligbygging og innflytting har i stedet blitt presset ut av storbyene til omkringliggende kommuner med tilgjengelig tomtearealer. Manglende kapasitet til boligbygging eller mangel på tomtearealer i storbyene har dermed bidratt til å demme opp for innflytting til de største byene. Med lavere befolkningsvekst nasjonalt, vil de største byene kunne ta en langt større andel av befolkningsveksten i Norge med samme boligbyggingstakt som tidligere.

4. Scenarier for utvikling

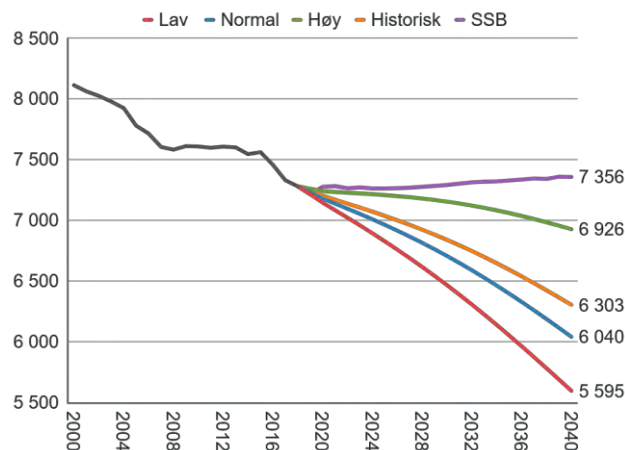
Flertallet av kommunene vil få befolkningsnedgang.

226 av de 422 kommunene i landet hadde befolkningsnedgang allerede i 2018. 189 kommuner fikk vekst. For sju kommer var folketallet uendret. Flertallet av kommunen har altså befolkningsnedgang siste år. Av de 106 minst sentrale kommunene hadde 27 av kommunene vekst.

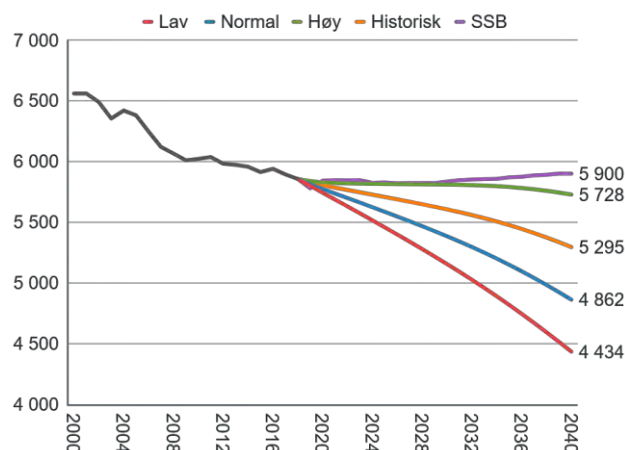
For mange distriktskommuner vil det etter hvert bli lite realistisk med befolkningsvekst. Mange distriktskommuner vil altså ikke ha realistiske muligheter til å stoppe nedgangen.

Til høyre har vi vist scenarier for tre kommuner som kan illustrere dette. De har alle et «høy-scenario» hvor vi har lagt inn at kommunen skal ha attraktivitet for bosted tilsvarende 0,7 percentilen (verdi som er bedre enn 70 prosent av kommunene i den siste tiårsperioden) samtidig som at attraktiviteten for næringsliv skal ligge på samme nivå. Verdiene er målt opp mot alle kommuners faktiske attraktivitet (differansen mellom faktisk og forventet vekst) de siste ti årene. Det betyr at sannsynligheten for å få en utvikling på eller høyere enn dette scenariet er 9 prosent. Det regner vi som grensen for realistiske ambisjoner for en kommune. For mange kommuner, særlig i distriktene, vil det bli nedgang i folketallet selv med en slik ambisiøs målsetting.

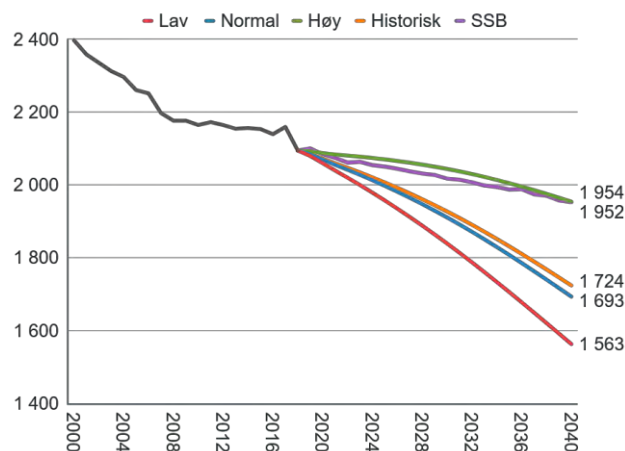
Et annet forhold, som vi ikke vil gå inn på her, er at SSBs befolkningsframskrivninger på kommunenivå er (for oss) uforståelig optimistiske for de fleste distriktskommuner. Vi tror at metoden som SSB bruker for befolkningsframskrivninger grovt undervurderer sentraliseringen. SSBs framskriving (hovedalternativet) viste nedgang i 153 kommuner i 2018. Fasit ble altså 226. Framskrivningene til SSB undervurderte altså sentraliseringen allerede i det første året, det vil si i 2018.

Figur 15 Scenarier for Åsnes, basert på SSBs hovedscenario for nasjonal innvandring og fruktbarhet, men med nettoflytting basert på Telemarksforskning attraktivitetsmodell. SSBs framskriving for folketallet i Åsnes er også vist i figuren.

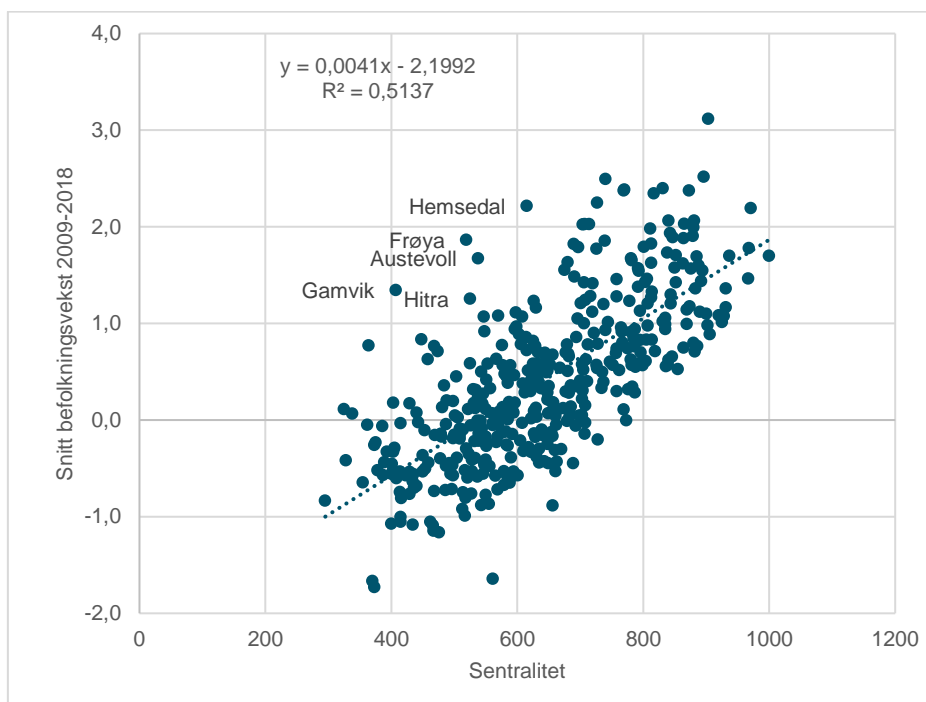
Figur 16: Scenarier for Tinn, samt SSBs framskriving.

Figur 17: Scenarier for Snåsa, samt SSBs framskriving.

4.1 Distriktskommuner med vekst tross alle odds

Til tross for de sterke sentraliseringskreftene, er det en del distriktskommuner som greier å skape vekst, også over lengre tidsrom. I figuren kan vi se et plott med kommunenes gjennomsnittlige befolkningsvekst de siste ti årene og deres sentralitet (SBSs sentralitetsindeks).

Figur 18: Gjennomsnittlig befolkningsvekst 2009-2018 og sentralitet.

Det finnes altså distriktskommuner som har oppnådd ganske sterk befolkningsvekst. Distriktskommuner som har hatt sterk befolkningsvekst de siste ti årene er blant annet Hemsedal, Frøya, Austevoll, Gamvik og Hitra. Det er kjente suksessrike distriktskommuner fra tidligere analyse, som fortsatt skiller seg ut.

Med lavere befolkningsvekst, som vi forventer de neste ti årene, vil det bli et skift nedover for alle kommuner. Det vil altså bli færre distriktskommuner uten nedgang i folketallet og normalen blir nedgang i folketallet.

5. Næringsutviklerrollen 2030

Det vil altså med stor sannsynlighet bli lavere befolkningsvekst i Norge de neste årene enn tidligere. Dette vil bli mest synlig i distriktskommunene, fordi mange av disse vil gå fra en situasjon med litt vekst til nedgang.

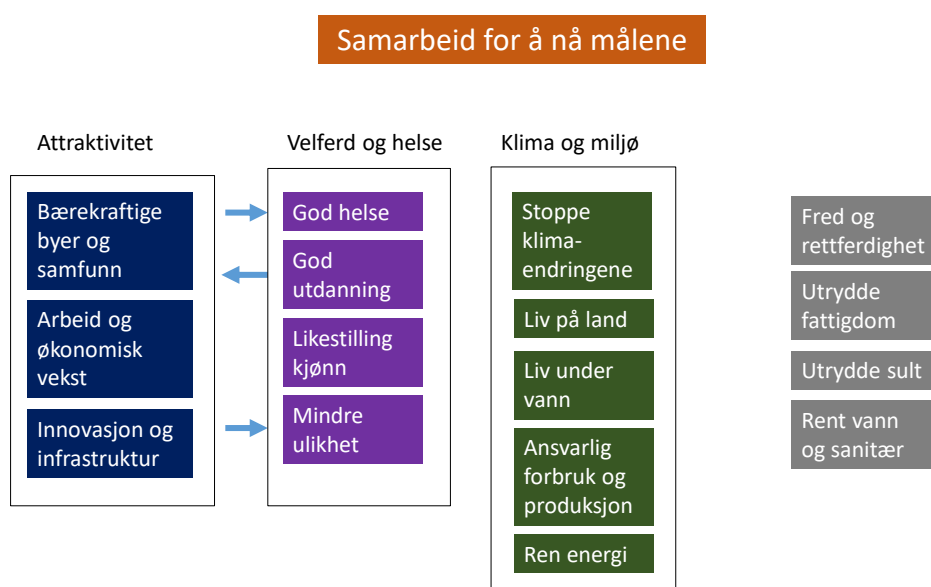
En distriktskommune som skal lykkes må da:

- Kombinere næringsutviklingsarbeid med bostedsattraktivitet. Det vil ikke være tilstrekkelig å skape arbeidsplassvekst i næringslivet for å opprettholde bosettingen. Det vil være nødvendig å samtidig skape tilstrekkelig bostedsattraktivitet for å sikre rekruttering til de nye arbeidsplassene.
- Skape motivasjon til satsing på næringsarbeid selv om det dreier seg om å bremse befolkningsnedgang, ikke skape vekst. Stadig flere distriktskommuner vil måtte innse at det blir nedgang i folketallet nesten uansett hva de foretar seg. Spørsmålet blir da om slike kommuner gir opp vekstskapende innsats og heller konsentrerer seg om å drive tjenestene best mulig for en krympende og aldrende befolkning.
- Utøve næringsarbeidet på andre måter enn tidligere. Mange distriktskommuner driver næringsarbeid gjennom tiltak som tilskudd fra næringsfond, veiledning av gründere og rådgiving til bedrifter. I kommuner hvor slike tiltak ikke har gitt vekst tidligere, vil det være lite sannsynlig at de samme tiltakene vil gi vekst de neste årene.
- Mobilisere eksisterende næringsliv. Tradisjonelle næringstiltak som tilskudd fra næringsfond, veiledning og rådgiving har lite nytte for små og mellomstore bedrifter, men betyr mest for uerfarne nyetablerere. De små og mellomstore bedriftene utgjør imidlertid mesteparten av arbeidsplassene i de fleste kommunene. Det betyr at en må mobilisere de eksisterende bedriftene i større grad. Næringsutviklingen blir da mer samskaping med det eksisterende næringslivet og mindre av å forsøke å skape vekst gjennom egne virkemidler til gründere og eventuelle bedrifter som flytter inn.

6. Attraktivitet og bred verdiskaping

Attraktivitetsmodellen fokuserer på kvantitativ vekst, det vil si vekst i antall arbeidsplasser og vekst i folketallet. Kommuner har bredere målsettinger enn dette i sine samfunnsplaner. Bred verdiskaping henspiller til flere kvaliteter og verdier, som kultur, velferd, rettferdig fordeling, helse og likestilling.

Mange regioner og kommuner har begynt å se på FN's bærekraftsmål som rammeverk for bred verdiskaping. FN har definert 17 slike bærekraftsmål. I figuren under har vi gruppert disse målene,

Figur 19: FN's bærekraftsmål, sortert og gruppert av Telemarksforsking.

Steders attraktivitet kan direkte knyttes til tre av disse målene. Bærekraftige byer og samfunn handler også om den demografiske utviklingen. Mange små samfunn vil være truet av befolkningsnedgang og befolkningsnedgangen vil skje blant unge samtidig som antall eldre øker. Arbeid og økonomisk vekst kan knyttes direkte mot næringsattraktivitet. Innovasjon og infrastruktur vil være forhold som påvirker nærings- og befolkningsutviklingen.

Fire av FN's bærekraftsmål kan sorteres under overskriften velferd og helse: god helse, god utdanning, likestilling og mindre ulikhet. Høy næringsattraktivitet vil påvirke både helse og ulikhet positivt, gjennom at god arbeidsplassvekst vil øke andelen av befolkningen som er sysselsatt. Høy sysselsetting gir både mindre økonomisk ulikhet og bedre helse. God utdanning vil kunne være positivt for næringsutviklingen.

Når det gjelder de fem målene under klima og miljø, vil det kunne være motsetninger mellom vekst og miljø. Det kan naturligvis også tenkes vekst på lokalt nivå som ikke påvirker miljø og klima negativt. For distriktskommunene vil utfordringen først og fremst være knyttet til å unngå nedgang. Dermed vil motsetningen mellom vekst og miljø bli mindre. Det har skjedd en utvikling i samfunnsplanleggingen hvor det er forventet av kommunene tar hensyn til klimautfordringene i langt større grad enn tidligere. Det har

blant annet gitt seg utslag i at det planlegges for en sterkere konsentrasjon av boligbygging og befolkningsvekst i sentra med offentlig kommunikasjon, blant annet for å begrense bruk av bil. En slik politikk kan forsterke sentralisering.

Fire av FNs mål er knyttet til forhold som vi mer eller mindre tar for gitt i Norge, som fred og rettferdighet, utrydde sult og fattigdom og rent vann og sanitær.

Det siste målet, som er av mer generell karakter, er samarbeid for å nå målene. Dette målet gjelder både internasjonalt, nasjonalt og på lokalt nivå. Ikke minst tror vi at samarbeid er avgjørende for distriktskommuner som ønsker å unngå nedgang gjennom å bli mer attraktive.

FNs bærekraftsmål har ingen spesielle målsettinger om kultur. De fleste norske kommuner har slike målsettinger. Det kan dreie seg om å bevare kultur og historiske kulturminner, å styrke kulturtilbudet i kommunen eller å øke befolkningens, spesielt barn og unges deltakelse i ulike typer av kultur. I mange tilfeller er satsing på kultur en del av satsingen på å bli attraktiv for næringsliv og bosetting. Det er lett å se positive sammenhenger mellom kultur og attraktivitet.

/